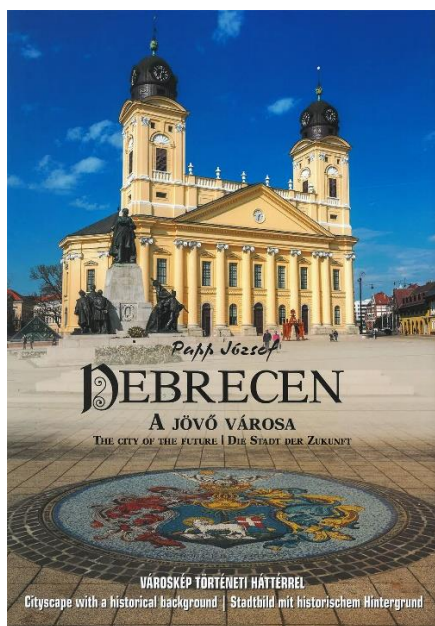

<https://doi.org/10.59424/debreceeniszemle/2025/33/1/123-126>

Amikor az épületek beszélnek

Papp József: *Debrecen, a jövő városa – Városkép történelmi háttérrel.*
Debrecen: Tóth Könyvkereskedés Kft. 2024.

Impozáns és elegáns megjelenésű, minden szempontból kiváló minőségű képeskönyvet vehet kézhez a Debrecen iránt érdeklődő olvasó. Úgy vélem, a főcím – *Debrecen, a jövő városa* – elsősorban a szerző optimizmusát fejezi ki, a kötet tényleges tartalmát az alcím – *Városkép történelmi háttérrel* – fogalmazza meg. Városunkról szép számmal jelentek már meg könyvek vagy éppen könyvsorozatok, de a város történetét kifejező épületek (terek, szobrok, táblák) fényképeinek ilyen változatos és részletes gazdagsága és azok

történelmi háttere, pontos építészeti adatai, (olykor változó) funkciói ilyen kiegyensúlyozott arányban talán még nem. A megjelenés nem kötődik évfordulóhoz vagy eseményhez, sokkal inkább a témakört (lakóhelyét, azaz személyes életterét) igen alaposan ismerő és ezt sok helyen cikkekben, előadásokban, prezentációkban megjelenítő szerző több évtizedes munkásságát méltón reprezentáló és szintetizáló munka.

A könyv tíz kisebb-nagyobb fejezetbe rendezi – elsősorban időrend alapján – az épületeket, belső elemeket, külső tereket, környezetet, szobrokat, emléktáblákat, sírhelyeket. Ezen belül oldalpárokon (olykor két oldalpáron) látunk fényképeket (néha tízet is) az épületekről és alattuk tömör, precíz információkat azok építéséről (idő, tervező, építész, esetenként előzmények) és funkciójáról. Ezek – mint az egész kötet – három nyelven (magyar, angol, német) olvashatók, így külföldi látogatók is teljes körű információt kapnak mindenről. Ez is a „pozitív” unikumok közé tartozik.

A kötet rövid *Bevezetője* a címlapon domináló református Nagytemplom és Kossuth szoborcsoport történetileg és városképileg meghatározó – a széles közvéleményben is jól ismert – centrális szerepét emeli ki. A *Településtörténet dióhéjban*

két oldalban foglalja össze – itt és később korabeli térképekkel illusztrálja is – azt a folyamatot, ahogy a helység több kisebb falu fokozatos összeérésével az ország egyik legnagyobb lélekszámú településévé nőtt. S bár a *Várad Regestrumban* a *Debrezun* név már 1235-ben előfordul, az első évszázadok építészetről csak a mindmáig élő, egykoron védőárokkal körülvett utcarendszer beszél. A vályogépületek nem maradtak fent, a néhány téglapépület (pl. a mai Nagytemplom elődje, az András templom) pedig a tíznél is több nagy tűzvész áldozata lett. Ezért is kezdi a szerző a jórészt időrendben bemutatott ismertetést *Az ősi falu és a mezőváros korából (1361–)* fejezetben a *Debrecen vize a Tóció* oldalakkal, folytatja az ősi városszerkezet, majd a „Fő-utca” és a „nagyhid” bemutatásával. Hosszú időn keresztül folyó ásatások alapján a Nagytemplom mögött és a Piac utcán láthatók – konzerválva – a város eme korai „nyomai”.

A mai napig álló és funkcionáló épületek bemutatása *A szabad királyi város emlékei (1693–)* blokkal kezdődik, ami négy épület változatos képeit és leírását tartalmazza. Ezek: a református Kistemplom (1720), a Szent Anna székesegyház (1746), a „Postaház” (169X) és az egykori „kvartélyház” (177X), ma Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum és a Debreceni Irodalom Háza.

A *Klasszicista emlékek a 19. századból* rész elemeit – jelentőségük okán is – még itt is érdemes felsorolni:

Református Kollégium, református Nagytemplom, Városháza, Podmaniczky-ház, nagyerdei és a belvárosi fürdőház, valamint a forradalom és szabadságharc emlékhelyei.

A szabadságharc és a kiegyezés között (1850–) után *A nagyvárossá alakulás épített emlékei (–1919)* fejezet 26 tételt tartalmaz (ezzel a legnagyobb). Ezek mindegyike ma is áll, olykor megváltozott funkcióval, és jelenleg is a városkép meghatározó elemei. A város életének szinte teljes spektrumát reprezentálják (kivéve a gazdaságot). Nem tételelesen, csak tematikusan: iskolák, irodaházak, bérházak, templomok, közigazgatási, bírósági épületek, szállodák, klinikák.

A Két háború között (–1939) blokkból említsük meg név szerint az egyetem központi épületét, a nagyerdei fürdőt, a köztemetőt, a Déri Múzeumot, funkció szerint az oktatási intézményeket és a templomokat.

Az utolsó három blokk már a „ve-lünk élő történelem”: *A 20. század második fele, Napjaink, Sport és szórakozás*. Ezek összesen 14 oldalpárt jelentenek, azaz a szerző úgy látja: Debrecen városképének ma is meghatározó elemei az I. világháború előtti bő félévszázadban jöttek létre. Ez nem jelenti természetesen a város növekedésének és fejlődése utóbbi évtizedeinek leértékelését, mert az tételelesen is elég gazdag és jelentős, de a debreceni sajátságot tükröző ka-

raktert a szerző válogatásai, kiemelései alapján a „bennünket megelőző történelem” építészete dominálja.

A bemutatott városkép döntő többségében építészeti elemekre épül, ezen belül főleg egyházi, oktatási, kulturális, művelődési, művészeti, lakhatási, közösségi, szórakozási funkciók érvényesülnek. A képeken megtaláljuk szinte valamenyinyi olyan személyiség – író, költő, művész, tudós – szobrát, emléktábláját, akik szorosan kötődtek Debrecenhez, rövidebb–hosszabb ideig itt éltek, alkottak, vagy a Református Kollégiumban tanultak, az egyetemen oktattak, a klinikán gyógyítottak. Természetesen ideértve – már a címlapon – Kossuth Lajost és szabadságharcos társait is. Kiugróan magas arányban – 142 képes oldalból 32 esetben látunk templomokat. Ezzel szemben a városban egykor, illetve ma is élő gazdasági (ipari, agrár) tevékenységek (pl. (szél)malmok, vagongyár, dohánygyár, gázgyár, konzervgyár, illetve BIOGAL/TEVA, Richter, National Instruments, Intertanker, IT Services, Krones stb.) nincsenek jelen a kötetben. Ez feltehetően azt fejezi ki, hogy a szerző szemében ezek a városkép szempontjából nem voltak és ma sem fontosok, a recenzens véleménye szerint viszont a város jövője alakulásában meghatározóak. Érdeemes lett volna képeken is megjeleníteni néhány egykori látványos laktnyát (épületet és területet), mert ma már azok szinte mindegyike békés célokat, elsősorban az oktatást szolgálja, és ez Debrecen közelmúltja,

jelene és jövője szempontjából talán szimbolikusnak is tekinthető. (Az egyik Kassai úti épületről van két kép, de az ugyanott lévő impozáns Lovardáról nincs.)

Külön kell szólni a képekről. Rendkívül gazdag és változatos a képanyag. A hétköznapiakban a bárki által rögtön felismerhető felvételek mellett a különleges, olykor nehezen elérhető nézőpontból és látószögből megjelenített házak, épületegyüttesek és finom részletek egyaránt megtalálhatók és élvezhetők. Még egy „ős-debreceni” is talál olyanokat, amikre eddig aligha figyelt fel, s most talán elmegy és alaposabban megnézi. Ez persze még gépkocsival sem tehető meg egy nap alatt, gyalog meg egy bő hetet igényelne. Megérdemelték volna a fotósok (köztük van a szerző is), hogy nevük ne csak utolsó oldalon, hanem a belső címlapon is megjelenjen, hiszen a képanyag az oldalak felületének nagyobb felét teszi ki – látványosan és élvezetesen.

A Forrásjegyzék 73 tételt tartalmaz, aminek alapján mindennek részletesebben is utána lehet nézni, olvasni, tanulmányozni. Közülük 20 tétel a szerző sajátja, ami jól tükrözi, hogy egy negyed század során mennyit foglalkozott a témakörrel. Ehhez három konkrét észrevételem van. Nem említi az interneten is elérhető 2023-as debreceni *Településképi Arculati Kézikönyv*-et, pedig annak tíz oldalas történeti részét Ő maga írta: <https://www.debrecen.hu/assets/media/file/hu/11279/->

[telepuleskepi-arculati-ke-zikonyv.pdf](#) Ugyancsak hiányolom Hámori Gábor: *Debrecen madártárlatból* c. művét. Alexandra, 2008. Végül nem értem, hogy miért „rövidíti” itt a Piac utca 18. alatti épület nevét *Tisza-palotára*, jöllehet az Ő könyvének a címe: *A MÁV Debreceni Igazgatóság székháza (A Bek-Degenfeld-Tisza palota*, MÁV Rt. <https://www.magiszterkonyv.hu/termek/muveszetek/epiteszet/papp-jozsef-a-mav-debreceni-igazgatosagi-szekhaza-a-bek-degenfeld-tisza-palota-detail> MÁV Zrt. 2001.

Két „apróság”: nincs angol nyelvű tartalomjegyzék, és a [28.] forrás egyik szerzőjének neve helyesen Mudrák József (nem Sándor).

Összességében azonban csak üdvözölni kell és ajánlani, népszerűsíteni érdemes ezt a kiváló kiadványt, elismerni és tisztelni a szerző ebben tükröződő gazdag várostörténeti munkásságát.

Bazsa György
professor emeritus
Debreceni Egyetem